

Terugmeldingen

Krooneend, *Netta rufina*, Arnhem **5286423**

Al 20 jaar ringen we krooneenden op de Vinkeveense Plassen. Hoewel de aantallen niet heel groot zijn (130 pullen en adulten t/m 2015) heeft het al veel informatie opgeleverd. Maar het was al lang geleden dat ik een terugmelding van buiten de Vinkeveense Plassen kreeg. Op 21 augustus 2012 ringden we een nog niet vliegvlug jong, een man. Hij woog 440 gram, was nog niet heel groot - zie foto. Op 23 januari 2016 is hij in Frankrijk geschoten, langs de Seine ten ZO van Parijs, bij Perigny-la-Rose.

Figuur 1. Krooneend 58643 toen deze als niet vliegvlug jong in 2012 geringd werd.

Twee keer eerder kwam er een krooneend terug uit Frankrijk, beide ook geschoten: december 1996 (Baie de Somme, een man als pul dat jaar geringd), en januari 2004 (Merlimont, iets noordelijk van Baie de Somme, vrouw als pul geringd in 2001) - beide dichtbij de kust dus, in tegenstelling tot deze vogel die meer in het binnenland geschoten is.

Op zich kwalijk dat er in Frankrijk nog steeds op krooneenden mag worden geschoten, maar we weten nu wel dat er nog steeds sprake is van wegtrek naar/door Frankrijk. Ook momenteel blijven dus niet alle krooneenden in de winter in NL. Op grond van de aantallen in de midwintertellingen vermoedde ik dat ook, voor Vinkeveen en voor de hele Nederlandse populatie, maar dit is een mooie bevestiging dat dat nog steeds zo is.

Sjoerd Dirksen

Gierzwaluw, *Apus apus*, Arnhem **P 30295**

Veel, de meeste(?), gierzwaluwen worden geringd bij het controleren van nestkasten, zowel pulli als adulten. Vooral de als broedvogel geringde vogels die plaatstrouw zijn en terugkeren naar hun broedkolonie leveren terugmeldingen op. Zo kan men het wel en wee van een broedpopulatie volgen.

Waar al die geringde nestjongen blijven is moeilijk te zeggen want het merendeel vestigt zich buiten de geboortekolonie. Ik was dan ook blij verrast toen ik een terugmelding kreeg van een door mij als nestjong geringde gierzwaluw die elders als broedvogel werd gecontroleerd.

Deze vogel ringde ik in een nest met 2 pulli op 30 juni 2009 bij Chris Mulder in Eindhoven, die een hele serie nestkasten aan zijn huis en in de buurt had opgehangen. Het was het grootste jong van de twee, met een vleugel van 66 mm. en een gewicht van 51 gram. Die avond ringde ik nog 12 andere broedsels. De jongen daarvan hadden allemaal langere vleugels en waren dus wat ouder.

Op 29 juni 2015 werd deze vogel, met ringnummer P 30295, gecontroleerd in een nestkast in Laakdal-Eindhout in België op 48 km van de ringplaats, als broedvogel met 1 jong. Zes jaar na het ringen dus, mogelijk heeft deze vogel al enkele jaren daar in België gebroed. Nu maar afwachten of hij nog vaker gemeld wordt.

Jan Wouters

Kleine Karekiet, *Acrocephalus scirpaceus*, Arnhem **BC 88060**

Deze kleine karekiet werd geringd op 2 augustus 2015 als 1e kj vogel op het ringstation Overdinkel in Twente. Slechts vijf dagen later, op 7 augustus 2015, werd de vogel teruggevangen te Oorderen, in het havengebied van Antwerpen, België. De afgelegde afstand vanaf Overdinkel bedroeg 212 kilometer. Op zich geen bijzondere terugmelding, maar wel bijzonder is het feit dat de vogel acht dagen na de terugvangst in Oorderen opnieuw werd teruggevangen, deze keer in Terres d'oiseaux, Braud-et-Saint-Louis, Gironde, Aquitaine, Frankrijk. Hemelsbreed 957 kilometer van Overdinkel.

De twee terugmeldingen geven een inblik in de najaarstrek van deze kleine karekiet, die vanuit het binnenland naar de kust moet zijn gevlogen en vervolgens langs de Belgische en Franse kust rustig is afgezakt naar het zuiden. Waar zou de reis geëindigd zijn?

Met dank aan Leo Hassing

Koolmees, *Parus major*, Arnhem **V 641223** en **V 690268**

In het najaar van 2012, en in mindere mate ook het najaar van 2013, werd Nederland overspoeld met grote aantallen koolmezen met een noordoostelijke herkomst. Tijdens beide jaren werden vele duizenden koolmezen in Nederland geringd, en werden vele tientallen vogels met ringen uit Polen, Litouwen en Rusland (Kaliningrad) teruggevangen. De meeste van deze teruggevangen vogels waren in de weken daarvoor op trek geringd langs de kust van de Oostzee. Maar van hoever kwamen ze? Waar lag hun broedgebied? En keerden ze daar ooit naar terug? Vragen waar we zelden een antwoord op krijgen. Leo Hassing licht een tipje van de sluier op en schrijft ons het volgende:

"Hierbij 2 terugmeldingen van dezelfde koolmees die ik geringd heb op 15 oktober 2012 tijdens de grote invasie van koolmezen in dat jaar. Op 15 oktober hebben we toen 283 koolmezen geringd en een aantal gecontroleerd, in totaal hebben we toen 301 koolmezen gevangen. Mooi aan deze terugmelding is dat de vogel teruggemeld wordt in de broedtijd. We hebben diverse terugmeldingen van koolmezen uit het oosten maar dit is pas de tweede waarvan we weten waar zijn broedgebied is. De andere was een als pull geringde koolmees uit Estland".

Deze koolmees werd door Leo en zijn collega's op 15 oktober 2012 te Overdinkel als 1e kj geringd met ringnummer V 641223. Op 3 juni 2014, de vogels was toen zo'n twee jaar oud, werd ze (het bleek een vrouwtje te zijn) teruggevangen in Żółwiniec, Markusy, Warmińsko-Mazurskie, in het noordoosten van Polen. Op 29 mei 2015 werd ze opnieuw teruggevangen op vrijwel exact dezelfde plaats. Inmiddels was ze drie jaar oud. Keerde deze koolmees terug naar haar geboortegebied, of was ze oorspronkelijk van nog verder gekomen? De in Estland als pull geringde vogels bewijst dat ze van verder kunnen komen.

Dat het echter nòg veel bonter kan blijkt uit het spectaculaire verhaal dat Hans Vlottes optekende:

"2013 staat te boek als een invasiejaar voor Koolmezen. In de periode van 16 oktober t/m 15 november 2013 werd 14 keer in de Meintjes (een oude kleiafgraving) bij Terwolde gevangen, met in totaal 1135 nieuw geringde Koolmezen en 23 terugvangsten. Met name

de periode 19 t/m 30 oktober waren topdagen met dagelijks meer dan 100 geringde Koolmezen. Op zulke dagen vingen we met vier 9-meter netten met alleen koolmees/pimpelmees geluid. De eerste Koolmezen werden gevangen een uur na zonsopgang. De grootste vangsten werden gedaan tussen 10:00 en 12:00 uur, daarna liepen de vangsten snel terug tot 13:30 uur. Op deze topdagen moest regelmatig het geluid uitgezet worden omdat we toevoer van de gevangen koolmezen niet meer konden verwerken.

Het voordeel van de grote getallen is dat je kans maakt op leuke terugvangsten (3x Gdansk ringen) en een terugvangst van ringstation Overdinkel in Twente. Uit de terugmeldingen van de geringde Koomezen in de Meintjes is België (terugmelding uit de winter 2013/2014) het meest zuidelijke eindstation van deze invasie geweest.

Verrast werd ik op oudejaarsdag 2015 door een bijzondere terugmelding. Op 16 oktober 2013 werd een 1e kj koolmees vrouwtje in de Meintjes geringd met ringnummer V 690268. Ruim twee jaar later, op 13 november 2015 werd deze vogel vers dood teruggemeld uit de plaats Arzamas in Rusland, ver ten oosten van Moskou met een afgelegde afstand van 2476 km! De vogel was door een kat gedood.

Deze terugmelding is om diverse redenen bijzonder:

1. Het is een Koolmees die waarschijnlijk na de invasieperiode is teruggekeerd naar haar broedgebied met daaraan gekoppeld mogelijk twee broedcycli.
2. Het is een terugmelding uit het binnenland en niet zoals zovele terugmeldingen van mezen langs de kust van Polen en de Baltische staten.
3. Het is een terugmelding van een particulier die ook de koolmees als soort opgeeft en vers dood is aangetroffen.
4. Het is de meest oostelijke terugmelding van een in Nederland geringde Koolmees ooit gedaan.

Kortom een terugmelding die smaakt naar nieuwe invasiejaren van koolmezen!"

In de database van het Vogeltrekstation zitten maar liefst 159.459 terugmeldingen van 79.522 individuele koolmezen. Het overgrote deel van die gegevens betreft vogels die in Nederland zijn geringd en teruggemeld. Maar van de koolmees, die niet als uitgesproken trekvogel te boek staat, zijn er toch 752 buitenlandse terugmeldingen van vogels die in Nederland zijn geringd, en nog eens 658 terugmeldingen in Nederland van koolmezen met een buitenlandse ring

Figuur 2. Buitenwijk in Arzamas in Rusland. Zo zal de omgeving waar de koolmees uit de Meintjes door een kat werd gepakt er uit kunnen zien. Foto gemaakt door Ecom, gedownload van Google Maps.

(tabel 1). Van veel 'echte trekvogels' hebben we minder meldingen. Verreweg de meeste uitwisseling is er met landen ten noordoosten van ons, en met België. Met uitzondering van België zijn meldingen van Nederlandse koolmezen uit Zuid Europa zeer zeldzaam.

Tabel 1. Aantal geringde en tenminste één keer teruggemelde koolmezen per land in de database van Vogeltrekstation. De meeste vogels zijn in Nederland geringd en teruggemeld, maar het aantal buitenlandse meldingen is toch opvallend groot.

	terug- gemeld in NL	geringd in NL	1911- 1960	1961- 1970	1971- 1980	1981- 1990	1991- 2000	2001- 2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rusland	1	4	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	1
Kaliningrad	80	10	0	2	25	11	7	26	1	13	3	2	0
Estland	16	6	0	0	7	2	1	6	1	2	2	0	1
Letland	37	11	0	4	30	5	3	4	0	1	0	1	0
Litouwen	158	30	1	10	32	17	9	49	6	42	19	0	3
Wit Rusland	1	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Polen	71	77	0	14	19	14	7	32	8	8	35	8	3
Zweden	2	14	0	0	2	4	0	4	1	1	3	1	0
Denemarken	1	15	2	1	2	3	3	1	2	0	1	0	1
Duitsland	97	147	15	25	74	37	12	42	1	4	23	8	3
Nederland	78770	158797	428	2137	3922	16931	60585	90919	9101	16828	11834	11605	11331
België	275	304	33	48	102	84	92	109	7	72	18	8	6
Luxemburg	2	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Frankrijk	5	21	7	4	1	1	1	2	0	8	2	0	0
Groot-Brittanië	5	11	2	1	3	1	2	3	1	1	2	0	0
Spanje	0	2	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Portugal	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Marokko	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Tsjechië	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Zwitserland	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Oostenrijk	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Totaal	79522	159455	489	2247	4223	17112	60722	91203	9129	16981	11942	11633	11350
Totaal buiten NL	752	658	61	110	301	181	137	284	28	153	108	28	19

Vrijwel alle 'noordoostelijke' vogels en geringd of teruggemeld rond de Oostzee, langs de kusten van Denemarken, Zweden, Duitsland, Polen, Litouwen, Letland en Estland, en in Kaliningrad, De Russische enclave tussen Polen en Litouwen. Meldingen uit het binnenland zijn zeer schaars, en de bovenstaande uit Polen en Rusland zijn inderdaad relatief uniek. Met het binnenland van Rusland is pas vijf keer uitwisseling vastgesteld. Een vogel met een Russische ring die werd geringd ergens in de St. Petersburg Oblast in juni 1975, werd datzelfde najaar in Nederland teruggemeld. De exacte ringplaats is helaas niet bekend, maar de afstand moet circa 1670 km bedragen. Twee keer, in december 1949 en april 1976 werd een in Nederland geringde koolmees teruggemeld uit de Tver Oblast, de provincie ten noordwesten van Moskou, op zo'n 1870 km van de ringplaats. Dan is er nog een vogel die in oktober 1989 in Nederland werd geringd en ruim een jaar later werd teruggemeld van een locatie diep in Rusland waarvan de coördinaten nabij een plaats genaamd Veliki Oestjoeg liggen, in de Vologda Oblast. De afstand tussen ring- en meldplaats bedraagt ongeveer 2630 km, en is daarmee nog net iets verder dan de vogel die door Hans Vlottes werd geringd in de Meintjes in 2013. Aanvankelijk waren er redenen om aan de juistheid van de meldlocatie te twijfelen. In de database stond namelijk alleen 'Wolgograd Oblast', hetgeen niet overeenkomt met de coördinaten. Na een poosje snuffelen in de archieven kon het originele formulier van de collega's uit Moskou worden gevonden. En daar werd wel degelijk de plaatsnaam Veliki Oestjoeg genoemd, en de correcte Oblast vermeld. Daarmee is de melding correct en is dit officieel de eerste en

meest oostelijke terugmelding van een in Nederland geringde koolmees.

Dat maakt de terugmelding van de vogel uit de Meintjes niet minder spectaculair. Het is tenslotte pas de tweede terugmelding van een koolmees zover oostelijk in Rusland. En als je bedenkt hoe klein de kans moet zijn dat een geringde koolmees in die onmetelijke wereld wordt teruggevonden dan kan het bijna niet anders dan dat een aanzienlijk deel van de koolmezen die tijdens invasiejaren ons land bereiken van zover komt. Dankzij Google Maps kunnen we ons ook een beeld vormen van de omgeving waar deze koolmees door een kat is gepakt. Figuur 2 toont een foto die enkele honderden meters van de vindplaats van de vogel in een buitenwijk van Arzamas is gemaakt.

Uit de gegevens in tabel 1 blijkt dat in 2012 en 2013 grote aantallen oostelijke koolmezen ons land bereikten, met respectievelijk 66 en 59 individuele koolmezen die werden geringd of teruggemeld in Rusland, Kaliningrad, de Baltische staten en Polen. Eerdere jaren met relatief grote aantallen geringde koolmezen uit het oosten waren 1971, 1975, 1981 en 2003. Hoewel het aantal geringde vogels in die jaren kleiner was dan in 2012 en 2013 moeten met name de invasies in 1971 en 1975 nog veel groter van omvang zijn geweest, omdat afgezet tegen het totaal aantal geringde en teruggemelde koolmezen in die jaren (dat veel en veel kleiner was dan tegenwoordig) het aantal oostelijke vogels ongeveer tien keer (!) zo hoog was. Een invasie van dergelijke omvang zou tegenwoordig leiden tot vele honderden geringde oostelijke vogels, en naar alle waarschijnlijkheid tot veel meer interessante meldingen uit de oostelijke broedgebieden.